

אגיש מקע ווארט

גליון תתס"ו פרשת נצבים וילך כ"ג אלול תשפ"ו

אגדה ובקיאות

"והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך למען ספות הרוה את הצמאה" (כט, יח)

איך אפשר להבין שאדם עומד ושומע את כל "דברי האלה הזאת", הכוללים תשעים ושמונה קללות מפי משה רבינו, ועדיין עומד הוא במריו, ובשרירות ליבו טוען שלא יקרה לו מאומה ושלום יהיה לו?

מתרין ה"תכלת מרדכי" שאדם כזה אינו מכחיש שהוא באמת, אינו מתנהג כשורה, אבל הוא טוען שיש לו דרך לפטור את עצמו מעונש, וזאת על ידי נתינת צדקה שתכפר לו על עוונותיו.

זה שאומר הכתוב: "והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי", על אף ש"בשרירות לבי אלך" וזאת באמצעות "ספות הרוה את הצמאה" - אתן לעניים שבעולם, המשולים לצמאים, כסף, ועל ידי כך 'ארוה' את 'צמאונם', וכך אצליח לשחד, כביכול, את בורא העולם.

בענין זה אומר ה'עולם': 'והתברך בלבבו' - אותו אדם מתפאר בלב הטוב שיש לו, אמנם הוא מחלל שבת ר"ל, אך אי אפשר להתעלם מהשיק המכובד שהוא תורם.

אולם, הקב"ה לא יקבל זאת, כפי שנאמר בהמשך: "לא יאבה ה' סלוח לו" (שם יט).

"והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך... ושבתי עד ה' אלקיך"

(ל, א-ב)

הכתוב אומר כי מה שיכול להביא את היהודי למצב של "ושבתי עד ה' אלוקיך" הם "הברכה והקללה אשר נתתי לפניך" ומקשה על כך הרב ארנרייך בספרו "אבן שלמה": העובדה שקללות וצרות משיבות את האדם למוטב ידועה ומפורסמת היא, אולם כיצד אומרת התורה שגם הברכה תביא את האדם לתשובה, הלא דרכו של שפע להביא את בעליו לידי חטא, כמו שנאמר (דברים לב, טו): "ישמן ישורון ויבעט שמנת עבית כשית ויטוש אלוך עשהו..."?

בכדי להבין את תירוץ של הרב ארנרייך נקדים במעשה הבא: רבי שאול רובין היה יהודי מבני ברק שכיהן כראש כולל בעפולה. באחד הימים פגש בארוע כלשהו באחד ממפקדי השב"ס, התפתחה ביניהם שיחה, ותוך כדי כך סיפר לו המפקד

אודות בעיה כלשהי המטרידה אותו ביותר: באחד מבתי הכלא בארץ מוחזק אדם אחד במשך שנים ארוכות משום שאינו מוכן לתת לאשתו גט, ולמרות זאת הוא עדיין מתעקש על כך, אולי יש לרב עצה לפתרון הענין המוזר הזה? - שאל המפקד.

"אני מוכן לפגוש אותו" - השיב הרב. עד מהרה אורגנה הפגישה, ולאחר מכן הגיע הרב למפקד השב"ס ואמר לו: "אדם זה לא יתן גט לעולם, משום שבכלל לא רע לו בכלא, ואם תשאל כיצד יתכן הדבר? התשובה היא שהשנים הרבות שהוא עשה שם, גרמו לו שישכח את טעמו של החופש, והוא כלל אינו סובל אצלכם. אם אתם רוצים שהוא יתן לאשתו גט, הוציאו אותו לחופש של חצי שנה, אחר כך תכלאו אותו שוב - ותראו שיתן".

המפקד קיבל את הדברים והתחיל להפעיל ועדות שונות על מנת לאשר את השחרור יוצא הדופן הזה, הענין הגיע עד לכנסת, ובסופו של דבר ניתן לכך אישור, ואותו סרבן גט התבשר להפתעתו המרובה שהוא יוצא לחופשי.

לאחר חצי שנה - שוב עצרו אותו, ולא חלפו ימים אחדים עד שנתן גט... כעת, כאשר זכר הימים הטובים שבחוק, היה לו ענין לשוב אליהם.

כך אומרת התורה - אומר הרב ארנרייך - הקב"ה יתן לך צרות כדי להשיבך אליו, אולם כדי שלא תתרגל לרע, הוא גם ישפיע עליך ברכה מפעם לפעם, וכשתזכר במה שאתה מפסיד, כשאינך עושה את רצונו, יגרום לך הדבר לשוב בתשובה שלימה.

(ומתוך האור)

"ושבתי עד ה' אלקיך" (ל, ב)

אימתי ידע אדם שתשובתו הועילה, וכי עלה בידו לשוב עד ה' אלוקיו?

את התשובה לכך נוכל ללמוד מתשובתו של רבי אהרון ליב שטיינמן שליט"א ליהודי שהגיע לפניו, שפך את לבו על עוונות רבים וכבדים שעשה וביקש דרך תיקון ותשובה.

הרב שטיינמן פרט באזניו את דרכי התשובה בארוכה. לאחר ששמע את הדברים בכובד ראש שאל היהודי: אם אכן אעשה כל זאת, האם יש סיכוי שאוכל לראות את ה'ענין' כ'סגור'?

החזיר לו הרב בשאלה: "האם פעם קרה לך שאבדת סכום כסף משמעותי של אלף שקל, או לפחות חמש מאות שקל?"

האיש אישר בניע ראש, והרב המשיך: "כשאתה נזכר בזה, אתה חש איזו צביטה בלב, נכון? אם את אותה תחושה, לכל הפחות תרגיש, כשתיזכר בעבירה שבצעת, או אז יש סיכוי שתשובתך הועילה".

(ומתוך האור)

מדינות רחוקות שעשו בשגגה את יום הכיפורים בתאריך הלא נכון, ואף על פי כן ה' מכפר על העוונות.

מזידים: כאשר בית דין החליטו שצריך לעבר את החודש מסיבות מסוימות, ובמזיד הביאו עדים שלא ראו את הירח, ואומרים להם לומר שהם ראו את הירח - גם על זה יום כיפור מכפר.

דבר זה - אומר ה"חתם סופר" - נרמז בפסוקים לפנינו: מצות התשובה אינה "מעבר לים" - השוגגים מעבר לים, ואף "לא בשמים היא" - מערכת השמים אינה מתאימה לכך, אלא "בפיך", הכונה לבית הדין שיקבעו מתי חל ראש החודש, "ובלבבך" - אלו הנוסעים למקומות רחוקים, שעושי סאת יום כיפור ביום הלא הנכון, והם טועים.

(רמב"ן - חתם סופר)

"בפיך ובלבבך לעשותו" (ל, יד)

מפורסמת הקושיה, שלכאורה הסדר הפוך, כי בדרך הטבע הפה מדבר מה שהלב חושב תחילה, וכאן אומרת התורה קודם "בפיך" ואחר כך "בלבבך".

בספר "פרחי שושנה" כותב: ושמעתי מפי מורי רבי הירש לוינסון זצ"ל, חתן בעל ה"חפץ חיים" זצ"ל, שאם לב האדם טרוד

"כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא ממך ולא רחוקה היא, לא בשמים היא ולא מעבר לים היא" (ל, יא-יג)

הרמב"ן כתב שהכונה בפסוקים אלו למצות התשובה. והקשה החתם סופר: מה הקשר בין תשובה לבין זה שהיא אינה מושגת בשמים או מעבר לים?

ותרץ, שהנה יום הכיפורים נקבע ליום כפרה, סליחה ומחילה. ומדוע נקבע דוקא יום זה?

שלש סיבות לדבר: א. אז אמר ה' למשה: "סלחתי כדברך" (במדבר יד, כ). ב. ביום זה מל אברהם אבינו את עצמו. ג. ביום זה היתה עקידת יצחק. ומחמת כל הטעמים הללו נקבע יום הכיפורים ליום סליחה ומחילה.

אמנם, כידוע, הלוח היהודי נקבע לפי חדשי הירח ואילו מערכת הכוכבים מסודרת לפי מהלך השמש, ואם כן לא תהיה חפיפה ביניהם. וכשאנו נקדש את יום הכיפורים, מערכת הכוכבים לא תהיה באותו מקום ובאותו מצב שהיתה בזמן הנ"ל.

וגם אם נצליח למצוא זהות תאריכית, מה יעשו אלו שנמצאים בחוץ לארץ ואינם יודעים מתי חל יום כיפור?

התשובה היא שהקב"ה מוחל לעם ישראל אפילו אם הם שוגגים או מזידים.

שוגגים: כדוגמת בית דין שקידש את החודש כראוי, אבל ישנן

בעומק הפרשה

ריתחא דאורייתא

אתם נצבים היום כלכם וגו' כל איש ישראל טפכם נשיכם וגרך וגו' לעברך בברית ה' (כ"ט ט')

ברא"ש (ברכות פ"ג סו"ס י"ג) וברבינו יונה (ברכות יב. מדפי הרי"ף) נקטו דאע"פ דישאל קיבלו על עצמם ערבות מ"מ נשים לא קיבלו על עצמם ערבות, וכמו"כ מצינו ברש"י בנדה (יג: ד"ה כספחת) ובתוס' (יבמות מז: ובקידושין ע:): שגרים לא נכללו בערבות.

ודבריהם צע"ג דהרי מקרא מלא כתוב כאן "טפכם נשיכם וגרך וגו' לעברך בברית ה' אלו קי"ך" ומבואר מזה שגם הנשים נכללו בערבות, דהרי במדרש תנחומא כאן דרשו "כל איש ישראל" שנתחייבו בערבות זה על זה, וא"כ נשים וגרים שנכתבו בפסוק הם ג"כ בכלל זה.

וכבר מצינו לשנים מגדולי האחרונים שעמדו בקושיא זו אחד הקשה כן לענין נשים ואחד הקשה כן לענין גרים, לענין נשים מצינו למהר"ח אבולעפיה בספרו עץ החיים בפ' קורח שהביא דברי הרא"ש שכתב שנשים לא נכללו בערבות ומה"ט אשה שלא אכלה אינה יכולה להוציא בברכה מדין ערבות מי שאכל, וכתב ע"ז מהר"ח אבולעפיה וז"ל, והקשה מר זקני דבפרשת ערבות כתיב טפכם נשיכם וכו', ושמעתי ממהר"ם גלאנטי שתירץ דהנשים ערבות במצות לא תעשה דחייבות משא"כ בברהמ"ז אם תימצי לומר דפטורי אינם ערבות במצות שאינם חייבות, עכ"ל מהר"ח אבולעפיה שם. הרי

שכבר מהר"ח אבולעפיה הזקן עמד בזה דמהפסוק כאן מוכח דנשים איתנייהו בערבות ודלא כהרא"ש, והמהר"ם גלאנטי מכח קושיא זו נדחק דאין כוונת הרא"ש שנשים אינם בערבות אלא כוונתו דרק במצוות שאינם מצוות אינם בערבות.

עוד מצאנו בזה למהר"ט (קידושין ע:): שהקשה כן לענין גרים וזל"ש, ומיהו ק"ל דבפ"ר (כל הנשבעין) [שבועת הדיינין] (שבועות לט, א) אמרין אין לי אלא אותם העומדים שם דהו בכלל שבועה, דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין, תלמוד לומר (דברים כט, יד) ואשר איננו פה, וכיון דגרים בכלל שבועה הו נמי בכלל ערבות, והכי נמי מוכח בקראי בפרשת אתם נצבים דכתיב (שם כט, י) וגרך אשר בקרב מחניך וכו' וכתב (שם כט, יא) לעברך בברית, אלמא משמע שכולם נכנסו בברית, והתם דרשו במדרש שכולם ערבים זה לזה מדכתיב (דברים כט ט) כל איש ישראל, וכי תימא גרים בתר הכי כתיבי ולא קאי איש ישראל עליהו, אטו טף ונשים לאו בכלל ערבות הוא. ועוד מההיא דפרק אין ממאנין מוכח דטעמא משום ערבות הוא, דמפיק לה מכי ערב זר ודומיא דערב (בן) [של] ציון ותוקע עצמו לדבר הלכה. ועוד י"ל דגרים אינן ערביין עלינו, אלא הו דומיא דטף ונשים שאנו חייבים עליהם הם אינם חייבות עלינו דאין בידם ספק למחות, ואתי שפיר דלא הכניס טף ונשים וגרים בכלל כל ישראל, ואתא נמי שפיר דלהכי לא חשיב באלו נאמרין ברית של ערב רב, דלא חשיב אלא אותם שכולם ערבים זה לזה. עכ"ל מהר"ט שם.

(פנינים מבי מדרשא)

שאלות מענינות בהלכה

(בענינים שונים, מבית הגר"ח קנייבסקי)

סליחות

שאלה: מה עדיף, לומר סליחות בלילה מיד אחר חצות או לקום בבוקר מוקדם אבל אחר עלות השחר והנץ?
תשובה: בלילה.

שאלה: מי שנאנס וקם מאוחר, ואם יאמר סליחות בציבור לפני שחרית יצטרך להתפלל אחר ס"ז ק"ש ולומר ק"ש עכשיו בלי ברכותיה, האם יתפלל קודם ויאמר סליחות אח"כ ביחידות?
תשובה: יאמר סליחות אחר התפילה.

שאלה: אם מאריך ולא גמר הסליחה כשהתחילו הציבור סליחה חדשה, האם ימשיך בסליחה שלו, שכן יגמור עכ"פ כמה סליחות, או עדיף להתחיל תמיד עם הציבור אע"פ שלא יגמור אותן?
תשובה: יגמור הסדר.

(שאלת רב)

עצמי, ונפשי נבהלה מאד, ואתה ה' עד מתי" (תהלים ו). דוד המלך מזכיר כאן את מחלת הגוף "כי נבהלו עצמי", ואת מחלת הנפש "ונפשי נבהלה מאד". על המחלה הגופנית הוא מבקש "רפאני ה'"; אך כאשר "נפשי נבהלה מאד" הוא אומר "ואתה ה' עד מתי" "כי הגוף הנדכה בחליי - יסבלה הרוח ויעמידהו על עמדו; אבל אם הרוח גם הוא נדכה, מי יכול לסבול החולי..."

"הצרה", שברון הרוח שבאדם, הוא ביסודו של דבר תוצאה של פגם באמונה. אדם מרגיש את עצמו עזוב ובודד באסונו, משום שאין הוא מאמין שהקב"ה הוא זה ששלח לו את כל זאת, אבל אם היה מאמין באמונה שלמה שהכל בידי שמים, וה' משגיח עליו גם במצב זה על כל צעד ושעל, אזי הצרה כבר אינה צרה, הוא כבר לא יהיה שבור ורצוף, ויתגבר על היאוש הפוקד אותו. ועל זה אמר דוד המלך: "גם כי אלך בגיא צלמות, לא אירא רע כי אתה עמדי".

עתה מובן הפסוק שלפנינו: "ומצאוהו רעות רבות וצרות" בתחילה יש כאן רעות וצרות, האדם מרגיש שהוא בודד ואין עוזר לו, אך אחר כך "ואמר ביום ההוא על כי אין אלהי בקרבי" - הוא מכיר שהרעות לא באו במקרה, הן מכוונות מה' הנוהג בחרון אף ומסתיר את פניו ממנו, ואם כן כבר בא להכרה שהגם שיש כאן הסתר פנים מכל מקום הרי הקב"ה משגיח מרחוק, ואין הוא עזוב לנפשו, וממילא "מצאוהו הרעות האלה", כבר אין כאן צרה אלא רעה בלבד!

(ע"פ אבי עזרי, הקדמה לספר נשים)

לפעמים בדאגות וקשה לו להתרכז במחשבה של תורה, במצב זה לא ימתין עד שישתפר מצב רוחו כדי לעסוק בתורה, אלא יוציא דברי תורה מפיו אף בלא מחשבה, וזה ישפיע גם על הלב והמוח, כי הדיבור, ובמיוחד המנגינה, יש בהם כוח להשפיע על מערכת המחשבה, וכך יעלה בידו לשעבד את ליבו להוגת בתורה. הוא הדבר האמור במקרא שלפנינו: "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו" שאפילו אם ליבו בל עמו, ואין בו שום חשק פנימי לעשות את המצוה, אבל על ידי פעולה חיצונית של דיבור פה, יעורר את לבו לעשות ולקיים.

(פרחי שושנה)

פרשת וילך

"ואנוכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" (לא, יח)

מדוע כופל הכתוב "הסתר אסתיר"?
מובא בשם ה"בעל שם טוב" הקדוש, שלפעמים מרגיש האדם רחוק מהקב"ה, והוא עושה מאמצים להתקרב. אולם, צרה גרועה יותר מזו היא כאשר הקב"ה מסתיר מן האדם את ההרגשה שהקב"ה רחוק ממנו, וכך הוא משוכנע שהוא קרוב, על אף שהוא בעצם מרוחק מאוד...
וזוהו "הסתר אסתיר" - הקב"ה יסתיר מעם ישראל גם את הסתר הפנים בעצמו, והם לא ידעו כלל וכלל שהם רחוקים. עונש כזה הוא גרוע הרבה יותר, שכן לא ניתן להתמודד איתו, משום שהאדם אינו משקיע מאמצים על מנת להתקרב לבוראו. (הבעש"ט)

"וחרה אפי בו ביום ההוא, ועזבתים והסתרתני פני מהם והיה לאכל, ומצאוהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא, הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" (לא, יז)

בפסוק זה ניתן להבחין בשינוי קל, אך משמעותי, בין תחילתו לסופו. בתחילתו נאמר "ומצאוהו רעות רבות וצרות", ואילו בסופו נאמר "מצאוני הרעות האלה", ואילו הצרות לא הוזכרו כאן. מה פשר הדבר?

קודם כל נבהיר, מה בין "רעה" ל"צרה". ניתן לומר, שההבדל טמון במלה עצמה: "רעה" הוא הרע בעצמו, ואילו "צרה" הוא הלחץ הנפשי, ההרגשה שצר לו ואין לו מקום לברוח ממצבו האומלל. וכך תרגם אונקלוס "רעה" - בישיא, ו"צרה" - עקן, שמעיקים על האדם.

אדם הנקלע לצרה, צריך להתמודד בשתי חזיתות. קודם כל הוא חייב לפתור את הבעיה בעצמה, הוא חייב למצוא רפואה למחלה, כסף לשלם חובות, זיווג לצאצאיו. ומעבר לזה, עליו להתמודד עם מועקה כבדה, הרגשת חוסר אונים, ייאוש, דכאון, המתלווים למצבים כאלה. פעמים רבות אנו עדים לכך, שאדם סובל עשרת מונים יותר מן המצבים הנפשיים שאלהיהם הוא נקלע, מאשר מן הבעיה מצד עצמה. ובעוד שמבחינת המצב עצמו ניתן להושיע, או לפחות להקל עליו, הרי את הבעיה הנפשית אין אדם אחר יכול לפתור מלבד הוא בעצמו.

לעתים אף מגדילה הצרה, היאוש והדכאון, את הרעה, הבעיה החיצונית. כך פירש החסיד יעבץ את הפסוק "רפאני ה' כי נבהלו

לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך כדלים וכרשים דפקנו דלתך דלתך דפקנו רחום וחנן, נא אל תשיבנו ריקם מלפניך" (סליחות)

כך פותחים את אמירת הסליחות כל יום. גם האשכנזים וגם הספרדים. "לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתך", ובכל זאת "דלתך דפקנו רחום וחנן, נא אל תשיבנו ריקם מלפניך".

כשאנו אומרים זאת האם איננו משקרים? לא בחסד ולא במעשים! וכי בשנה זו לא שמרנו שבת? לא הנחנו תפילין? לא למדנו תורה? מה זאת אומרת: "כדלים וכרשים"?

מידי שנה שבים ואומרים נוסח קבוע של וידוי: "אשמנו, בגדנו, גזלנו, דיברנו דופי" לפי סדר הא'-ב' מדוע?

אומרת הגמרא (שבת ק"ד): על האותיות הקדושות: "א'-ב' אלף בינה. ג'-ד' גמול דלים". הא'-ב' של יהודי זה "אלף בינה" - תלמוד תורה. ואחר כך ג'-ד' "גמול דלים".

למה הא'-ב' זה "אלף בינה"?

אם אני צריך לגמול דלים, האם אני חייב לפני כן ללמוד תורה? אדם מבקש ממני הלוואה, ואני נותן לו, הרי זה חסד. לשם מה צריך בשביל זה ללמוד תורה קודם?

אם לא למדת תורה אתה עלול לחשוב שחסד כולל כל מיני דברים שבאמת אין להם שום קשר לחסד. למשל, היום בעולם המודרני יש מושג שנקרא "המתת חסד", אדם יכול להיות רוצח ועוד להיות בטוח שהוא בדרך לגן עדן. הוא רוצח וחושב עצמו לבעל חסד. יום כיפור מגיע והוא עושה חשבון שהוא עשה הרבה חסד השנה, הוא רצח הרבה אנשים. גן העדן מחכה לו... זה חסד בלי תורה, ללא "אלף בינה".

יש אדם, שמצבו הכלכלי קשה ביותר. המקרה בביתו ריק. לראות את הילדים הרעבים - נקרע הלב. כל הנסיגות לעזור לו, לתת לו צדקה, עלו בתווה. הוא מסרב לקבל. גם "קופת העיר" ו"הועד לענייני צדקה" ניסו לעזור לו אך הוא משום אופן לא רוצה לקבל תמיכה מבני אדם. חברו שהיה קרוב לענין עלה במוחו רעיון נפלא, הוא יגנוב איזה חפץ מביתו, ואז לא תהיה לו ברירה, כי על פי הדין הוא יהיה חייב לשלם לו כפל. הנה דרך מקורית לתת לו צדקה בלי שירגיש נתמך.

אלא שיש בעיה, הדין הוא שאת תשלום הכפל משלמים רק אם האדם מכחיש את הגניבה, ועדים באו והעידו שהוא גנב, אם הוא יודה על מעשה הגניבה אין תשלום כפל. מוכרח שהיה עדים, לכן הוא יגנוב ביום שישי בשעת צהרים, כשהרחובות הומי אדם.

וכך עשה. פרץ לביתו, והוא מתחיל לצעוק. וההוא לוקח מכל הבא ליד, והוא צועק: "גנב!" מיד מתקבלים אנשים רבים וכולם רואים את מעשה הגניבה. הגנב מתבייש אבל הוא עושה זאת במסירות נפש, שהרי כוונתו אך ורק לטובה, לחסד.

לאחר שכיסיו נתמלאו הוא ברח. הוא בורח וההוא רודף אחריו וצו-עק "גנב!" והאמת היא שההוא רצה להודות ולומר לו "נכון, אני גנב" אבל אם הוא יגיד לו כך, נגמר כל הסיפור. אין כפל ואין צדקה. הולכים לבית דין.

פונה הדיין ושואל את הנגנב: "אתה אומר שהוא גנב?"

- "כן".

איך אתה אומר על אדם מכובד כזה שהוא גנב?!

עונה: "הוא גנב! ראיתי בעיני".

הדיין פונה אל הגנב ושואל: "אתה גנבת?" ההוא רוצה לומר "כן, תרדו ממני", אבל אינו יכול, זה לא לפי התוכנית, ולכן הוא אומר: "לא

גנבתי הוא סתם מתנפל עלי".

הדיינים פונים אל הגנב: "יש לך עדים?"

- "כן".

- "איפה?"

והעדים עולים ומעידים שרוא את מעשה הגניבה. בית הדין מקבל את העדות ומחייב את הגנב לשלם כפל. וההוא מחייך בתוכו, התכנית הצליחה!

כמה מסירות נפש יש פה! כמה בזיונות! הוא בא לבית כנסת אף אחד לא רוצה לשבת לידו, מי יתחתן עם בת של גנב? על זה כבר לא מדברים... מגיע ערב יום כיפור וההוא עושה חשבון לעצמו, השנה הזו הקב"ה יגזור עלי לטובה, כזו מסירות נפש לחסד!

והתורה פוסקת כי הגנוב על מנת לשלם כפל הרי זה גנב!

ובעת הוידוי "אשמנו, בגדנו" על אותו אדם להכות על לבו חזק יותר, כי הוא גנב! לא רק שאינו בעל חסד, הוא ג-ב!

נו, אז אפשר לעשות חסד בלי ה"אלף בינה" לפני כן? ה"אלף בינה" זה הא'-ב', אחר כך תעשה מה שאתה רוצה.

"לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם, אשר אין לה קצין שוטר ומו-של: תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה" (משלי ו, ו-ח)

אומרים רש"י: "אשר אין לה קצין" שיוכיח אותה ויזרזנה ויוציא מידה אם תגזול דבר מחברתה, ואף על פי כן 'תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה' - מזונה, כל אחת ואחת אינה גוזלת מחברתה" הנמלה חיה בסך הכל חצי שנה. היא אוכלת בחצי שנה גרגר וחצי של חיטה. אך אינה מפסיקה לאסוף ולאגור. פתחו פעם קן של נמלים ומצאו שם שלוש מאות כור של חיטה. 35 טון! מי יאמר את כל זה?

אומר המדרש: הנמלה הזו היא צדקנית גדולה, והיא אומרת: מי יודע, אולי הקב"ה יתן לי חיים ארוכים ומלאים, אולי אחיה שנה ויותר, ומה אוכל? צריכים להכין מראש. כאשר נמלה עוזבת גרגר חיטה והולכת, חברותיה מרחרחרות את הגרגר אך לא יגעו בו. הן נזהרות מגזל, אע"פ שאין להן קצין, שוטר ומושל.

אומרת הגמרא (עירובין ק'): אלמלא ניתנה תורה היינו למדים גזל מנמלה. ואם כך, מדוע באמת היו צריכים לקבל את התורה ולהצטוות על איסור גזל, הלא היינו יכולים ללמוד זאת מן הנמלה המקפידה שלא לגזול את חברותיה?

ולגופו של ענין שואל ה"חידושי הרי"ם": איך אפשר להביא את הנמלה כדוגמה למי שאינו גונב? הראית פעם נמלה חורשת? לא. זורעת? קוצרת? אין נמלה כזו. אם כן, מאיפה יש לה חייטים? התשובה: הכל גנוב וגזול. הנמלה היא הגנבת הכי גדולה בעולם, ועל חשבון זה שהיא צדקנית היא לוקחת 35 טון שאינם שלה... והיא עוד מסתובבת עם הרגשה טובה, בואו ותלמדו ממני איך לא לגנוב... הנמלה נוהגת כמו אלה מהעולם התחתון, אשר גם אצלם יש חוקים וכללים משלהם. לקחת מזר זו פרנסה ומותר, לקחת מהחבר זה גזל ואסור... והיא עוד מסתובבת עם תעודת יושר שהיא לא גנבת

אומר שלמה המלך "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם" - ותראה מה קורה כשחיים לפי השכל בלי תורה. אדם כזה הוא הגנב הכי גדול וחושב את עצמו לצדיק שנוהר מגזל. זאת לומדים מהנמלה.

וזו הכוונה "אלמלא ניתנה תורה היינו למדים גזל מנמלה" אי וואוי אם לא היתה ניתנת לנו התורה, כי בלי התורה היינו למדים את עניין הגזל מן הנמלה, והיינו מרשים לעצמנו לגנוב מן הזולת, ועוד היינו בטוחים שאנו צדיקים גדולים.

"אלף בינה" תלמוד תורה, זה היסוד של הכל. בלי זה אין כלום.

(לאור הנר)